

لادانی کرتاندن له شیعرهکانی قوبادی جهلیزادهدا الانزیاح الحذفي في شعر قوبادی جلیزاده Clipping in Qubadi Jalilzadas poetry

عبدولقادر حمه امین محمد^۱، سهرحد حسین مستهفا^۲

^۱ بهشی زمانی کوردی، کۆلیجی زمان، زانکۆی سلیمانی، شاری سلیمانی، ههریمی کوردستان، عێراق

Corresponding author's e-mail: abdulqadir.mohammed@Universul.edu.iq

پوخته:

ئهدهب بهگشتی ویناکردنهوهی ژیان و خهیا له، شیعریش بهشیوهیهکی تایبهتر خواوهنی دارپشتن وخاسیهتی خۆیهتی ئهویش وهکوبابهتهکانی رهوانبێژی کۆن و لادانی نوێ، لادان رهگهزێکی شیعریهتی ههر دهقیکه، واته لهگهڵ خهیاڵ و وینهی هونهریدا پێویسته یهکی لهجۆرهکانی لادان (واتای و پیکهاتهی) لهدههقیکه ههبن بۆ گۆزانهوهی لهدهقیکی باوو نا هونهری بۆ زیندویهتی و راکێشانی سهرنجی خۆینه، کرتاندن ئابووری کردن و جوانکارییه، ئیمهش دهمانهویت ئه و جوانیانه بخرهینهروو. کرتاندن، بهشیکه له لادانی پیکهاتهی، قوباد سوودی لهم تهکنیکه وهگرتهوه ههریهکه له کرتاندنی (پیت، وشه، وینه، نیوهدی، دێری) له هۆنراوهکاندا پهیرهوکردوه.

دهرخستنی ئهه لایهنه لهشعیردا، جوانی وئابوریکردنی زمانی دهدهخات وجیاوازیش لهگهڵ بهرههه می پێش شاعیر دهدهخات، واته گرنگی ئه تهکنیکه راکێشانی سهرنجی خۆینهره، جیگه و مه بهستی هونهری کرتاندنی شیعری وناشعیر جیا دهکاتهوه، چونکه لهشعیردا کاریگهری لهسهر ئاوازی دهروهو ناوهوش دهبیت، و جوانیهکی زیاتر بهدهق دههخشیت وقوباد وهکو شاعیرێکی بهئهزمون ئهه هونهرهی لهدهقهکانیدا دهرخستوه لهپێگه یارییه زمانهوانیهکان و دهبیته رهگهزێکی هونهری دهق، چونکه وهستای و شارهزای دهویت و ههموو کرتاندنیکیش ئاستی هونهری بهرتز ناکاتهوه. بهلام ئهوه ئیمه لهم توێژینهوهیهدا خستومانته بهرجاو لایهنه هونهری و جوانکاریهکانی ئهه تهکنیکهیه لای قوباد.

کللی وشهکان: لادانی پیکهاتهی، زمانی باو، کرتاندن، زمانی شیعری.

گۆفاری زانکۆی ههلهبجه: گۆفاریکی زانستی نهکادیمیه زانکۆی ههلهبجه دهری دهکات	
DOI Link	http://doi.org/10.32410/huj-10481
رێککهوتهکان	رێککهوتی وهگرن: ۲۰۲۲/۱۰/۱۷ رێککهوتی پهسهندکردن: ۲۰۲۳/۲/۶ رێککهوتی بلاوکردنهوه: ۲۰۲۳/۹/۳۰
ئیمهیلی توێژه	abdulqadir.mohammed@Universul.edu.iq
مافی چاپ و بلاوکردنهوه	© ۲۰۲۳ د. عبدولقادر حمه امین محمد، سهرحد حسین مستهفا، گهشتن بهم توێژینهوهیه کراوهیه لهژێر پهزنامهندی CCBY-NC_ND 4.0

ملخص:

الادب بشكل عام عبارة عن تصور الياة والخيال, والشعر بشكل أخص يمتلك التعبير والمميزات الخاصة به، مثل موضوعات البلاغة القديمة والانزياح الحديث.. الانزياح: هو احد العناصر الشعرية الرئيسية لكل نص، بمعنى آخر يجب أن يكون أحد أنواع الانزياح "المعنوي، الدلالي أو التركيبي" متواجدا مع الخيال والصورة الفنية في النص، وذلك لنقل أو تحويل النص من نص تقليدي سائد أو غير فني الى نص حيوي جاذب أو لافت لانتباه القارئ، الحذف الأقتصادا وفننا في الكلمة، نحن نتحاول عرض الجماليات الفني. الحذف, جزء من الانزياح التكويني، وقد استفاد قباد من هذه التقنية، كما طبق وإستخدام الحذف الكل من " الحروف، الكلمات، الصورة، نصف السطر، السطر" في أشعاره..

إظهار هذا الجانب " الحذف " في الشعر، يُظهر الجمالية والتقصيد اللغوي وكذلك يوضح الفرق أو الاختلاف مع الأعمال التي سبقت أعمال الشاعر، وهذا يعني إن أهمية هذه التقنية تكمن من جذب أو لفت إنتباه القارئ عن طريق التلاعب اللغوي في المفردات، يميز بين "موقع" وغاية فن الحذف الشعري واللاشعري، لانه في الشعر يكون له تأثير على اللحن "الايقاع" الداخلي والخارجي، ويضفي جمالية أكثر على النص، حيث إن قباد كشاعر ذو خبرة وتجربة، أوضح هذا الفن في نصوصه....والذي يصبح عنصرا فنيا للنص، لانه يتطلب مهارة وخبرة كافية، كما إن كل عملية حذف لاترفع المستوى الفني للنص..

وفيما يخص هذا البحث المعروف أمامكم، والذي نحن بصددده، هو عرض الجانب الفني والجمالي لهذه التقنية عند قباد....
مفتاح الكلمة: الانزياح التركيبية ، اللغة المأوف(عادي) ، الحذف ، اللغة الدراجة.

Abstract:

Generally speaking, literature is a rethinking of reality and the imagination, especially poetry, with its unique form and qualities such as ancient rhetoric and modern deviation devices. Any literary work must have some form deviation, in addition to creativity and poetic imagery, whether it is a change in meaning or a change in the texts structure, to be engaging for the reader, Cilliping is a bussinesing and art, we want to show all of nice art in poity. A component of structural deviation is clipping. In his poetry, jalilzada employs a variety of this approach, including the clipping of letters, words, images, half-lines(a verse), and single lines. The manipulation of this literary technique is done for both economic and aesthetic purposes, and it helps the poet stand a part from his predecessors. It implies that this device is being used as a language game and a literal device of a text. As a result, its employment demands a high level of literal quality, and a randomly selected clipping without skillful application does not always serve a texts aesthetic value. Thus, the researcher aims Because clipping affects internal and eexternal rhymes and enhances the texts aesthetic beauty, it is used to distinguish between a poetical and an unpoetical text. Thus, as a skilled poet, jalilzada has used clipping in his poetry. to illuminate the literal and aesthetical types of clipping in jalizadas poetry.

Keywords: structural deviation , ordinary language , clipping , poetic language.

-ناونیشانی توژیینه وه که:

توژیینه وه که به ناوی (کرتانندن وه که به شیک له لادانی پیکهاته ی له شیعره کانی قوبادی جه لیزاده) دا یه. گرنگترین جوژه کانی کرتانندنمان له به ره مه کانی قوباد خستوو ته ورو.

-گرنگی توژیینه وه که:

لادان که ره سته ی نوپی شیکاری دهقی شیعرییه و جینگه گره وه ی ره وانبیژی کونه، چونکه به ره مه می نوپی پیویستی به که ره سته ی تازه شه، بو شیکارکردنی کرتانندنیش به شیکایی لادانی پیکهاته ییه و گرنگی ده خاته سه ر ده رختنی جوژه کانی لای قوبادی جه لیزاده.

-رئبازی توژیینه وه که:

له به رئه وه ی ئیمه ته نها دهقه شیعریه کانمان وه کو نمونه ده رختوو وه لایه نه هونه ریه کانمان باسکراون، ریبازی (وه سفی، شیوازگه ری) به کاره یئراوه، له بهر ئه وه ی کاره که مان لیکۆلینه وه یه کی بوختی شیوازگه رییه خو مان له شیکاری ره هه نده ده ره کیه کان پاراستوو.

-به شه کانی توژیینه وه که:

ئه م توژیینه وه پیکدیته له پيشه یه که له سه ر کرتانندن و دوو پار، که هه ر پارێکی چه ند سه ره باسیکه و ئه نجام و لیستی سه رچاوه کان.

پیشه کی:**کرتانندن //**

هه ر زمانیکی دنیا خاوه ن یاسای ریزمانی تایبه تی خو یه تی، به هوی رۆشنیری و ریکه وتنی کۆمه لایه تییه وه سیما واتایه کانیش یاسای دووه می پیکه وه هاتنی دانه زمانیه کان.

زمانی گفوتوگۆش به شیکه له زمانه (مه به ست زمان و دیالیکته) گشته که چونکه زمانی گفوتوگۆ مه رج نییه په یه وه ی ته واوی سیمای واتای و ریزمانی بکات، ئه ویش به هوی کاریگه ری شوپن و چینایه تی هوشیاری کۆمه لگه وه. شیعریه له هه ر جینگه وساتیکدا بیت (میژوو جوگرافیا) پیویسته به کاره یئانی باوتیه پینیت، واته سیمای واتای و ریزبوونی ریزمانی شوپن و ئه رکیان ده گۆریت، بوئه وه ی شیعرییه ت دروست بکه ن. یه کیک له بنه ره ته کانی بوون به شیعری دهق و نوسین لادانی پیکهاته ییه. ئه ویش له م به شانیه پیکدیته.

شیعری دارشتنه وه ی زمان و دنیا یه به خه یالی هونه ریه ی شاعیر، بوئه وه ی ئه م پرۆسه به چیژو نه مریت، پیویسته جیاوازتر له وه ی، که هه میشه دوو باره ی رۆژانه یه نمایش بکریته. زمان له شیعردا کالایه کی ساده ی بازارنییه، به لکو کافریده دات وهه ندیکجار ده شبیته دنیا یه کی تایبه ت له رینگه ی زیادکردنی یاساکانی شیعرییه ته وه (به شیعریونه وه).

کرتانندن، یه کیک له وه هۆکاره گرنگانه ی شیعری، که دا هینه ریان شاعیر په نای بو ده بات له پیناو ده وله مه ند کردنی دهقه ئه ده به که، ئه ویش به هوی کرتانندی ره گه زیک له ره گه زه کانی بنیاتی زمان، زورجاریش یه کیک له لایه نه کانی ده رخره وو، ده رخره ده بیت ئه ویش (له یاسای زمانیدا پیویسته ئاماده ی هه ردوولای تیا بیت، به لام له پراکتیکی کرداری له میانه ی قسه کردن، لایه که له لایه کان ده کرتیت و ئه ویش له سه ر بنه مای ده لاله تی نزیکیه تی وتار و حاله ته کان). (عبدالمطلب: ۱۹۹۴: ۳۱۳)

یه کیک له وسیمای ته کنیکانه کرتانندی به شه کانی زمانه، (هالیده ی) ده لیت ((کرتانندن تیگه یشتنی شتیکه به بی ئه وه ی بگوتری)). (ره سول: ۲۰۱۳: ۸۵) واته کرتانندن بریتیه له لابرندی که ره سته یه که به بی گۆرینی واتا.

چۆنیه تی وشیوازی کرتانندن له گفوتوگۆ زمانی ناسایدا وه کو یه که نییه ئه ویش به هۆکاری تیگه یشتنی وه رگرو لایه نی هونه ری له هه ردوو کاره که دا، له م باره یه وه (سیبویه) ده لیت ئه وه ی له شیعردا گونجاوه که لاده بریت له قسه ی ناسایدا ناکریت و گونجاونیه لابریت ئه م کرداره (پرۆسه) نابیته هوی ئه وه ی خوینهر (وه رگر) هه میشه نه توانیت پارچه کرتیئراوه که نه دۆزیته وه چونکه، له کاتی لابرندن و کرتانندن ریزمانی

بهره‌مهمینان وگوژانه‌وه، له‌رینگه‌ی گه‌رانه‌وه بۆئاستی قوئی رسته‌که ده‌توانیته‌ی بنه‌ره‌تی رسته‌که ده‌ست نیشان بکات و واتای ته‌واوی به‌رجه‌سته بیته‌. (ساله‌ح: ۲۰۱۰: ۱۱۰) ده‌کریت ئه‌م پرۆسه‌یه به‌مشێوازه پیناسه‌بکه‌ین ((کرتانندن، لابردنی ره‌گه‌زیکه له‌ره‌گه‌زه‌کانی ده‌برین، ده‌کریت وشه‌بیت یان رسته یان زیاتر ئه‌مه‌ش بۆمه‌به‌ستی جوانکاریه‌ له‌گه‌ل بوونی هیمایه‌ک بۆکرتاننده‌که)). (محمد: ۲۰۱۲: ۹) (د.محمد به‌کر) راپیوایه، که لابردنی به‌شه‌کانی رسته، به‌بێ زیانگه‌یانندن به‌واتای رسته‌که ده‌رده‌که‌ویت، (به‌کر: ۲۰۰۴: ۴۵) واته‌کرتانندن کاتیک هونه‌ریه ئالۆزیه‌کی وه‌ها دروست نه‌کات، که وه‌رگر (خوینهر) نه‌توانیته‌ وینه‌و بنه‌مای چینی دابریژیتته‌وه. هه‌رله‌م باره‌وه ده‌گوتریته‌ کرتینراوه‌کان خۆی ئامرازیکه بۆجوانترکردنی زمان وده‌رکردنیته‌ له‌ساده‌ی وچه‌ق به‌ستووی. (عبدالله و أحمد: ۲۰۱۹: ۱۲۶) که‌ره‌سته‌کانی زمان په‌یوه‌ندی ریزمانی وسیمانتیکی له‌ناو دیرو رسته‌وه ده‌قدا پیکه‌وه‌یان ده‌به‌ستیتته‌وه، به‌لام شاعیر کرتانندن وه‌کو ته‌کنیکیکی هونه‌ری وفیلتیک ده‌یکات، ئه‌مه‌ش رۆئی ده‌بیت بۆکاریگه‌ری چێژو لایه‌نی ده‌روونی. (بدره: ۲۰۱۷: ۲۳) ئه‌مه‌ش به‌هۆی ئه‌وه‌که‌لینه‌ واتایانه‌وه دروست ده‌بیت، که له‌نیوانیاندا دروستی ده‌کات بۆئه‌وه‌ی خوینهر به‌ده‌وری خۆی هه‌لسیت. (حه‌مه‌د: ۲۰۱۸: ۱۷۹)

کرتانندن، ته‌نها کاری لابردن نییه، به‌لکو ئاست و به‌ریزه‌که‌ی له‌کاتی بونیادنان و گه‌رانه‌وه‌دا زیاتر ده‌رده‌که‌ویت، ئه‌مه‌ش پێویستی به‌خوینهری شاره‌زا هه‌یه‌و جیاکاریه‌ کیشه له‌گه‌ل په‌خشان وه‌موو جوهره‌کانیتری به‌کاره‌ینانی زمان جگه له‌شاعر، چونکه ئه‌م کاره‌ ده‌رچوونه له‌شێوازی باو له‌ده‌ربیندا یان سه‌رپێچی یاسای زمانیه، ئه‌مه‌ش نرخ و کاریگه‌ری هه‌یه. (سلمان و زیاد: ۲۰۱۲: ۷۰) دیاره به‌شێوه‌یه‌کی گشتی کرتانندن له‌شاعریدا بۆچه‌ند مه‌به‌ستیکه:

۱- جوانکاری: بالاکردن وچێژپیدانی به‌بوونی شاعر.

۲- هۆشیاری: ئه‌مه‌ش وه‌ها له‌خوینهر ده‌کات بۆدۆزینه‌وه‌ی کرتینراوه‌که هزروری زیاتر بجولینیت.

۳- ده‌روونی: ئه‌م چێژوو گه‌رانه‌ رۆئی ده‌بیت له‌سه‌روه‌رگر، هه‌رچه‌ند خودی پرۆسه‌که لای شاعیریش هه‌رکاریگه‌ری ده‌روونی که‌سی پێوه‌دیاره. (محمد: ۲۰۱۳: ۲۹)

بۆبه‌رچاوخستنی ئه‌م پرۆسه‌وه جوهره‌کانی هه‌ولده‌ده‌ین دیارترین نمونه‌کان لای (قوبادی جه‌لیزاده) بخه‌ینه‌روو.

بۆئه‌وه‌ی کاره‌که‌مان نوینگه‌ریه‌کی پێوه‌دیاریته‌، جیا له‌وه‌ش، ئه‌رکه‌ ریزمانیه‌کان ده‌خه‌ینه‌روو، لایه‌نه‌ مۆرفۆلۆژیه‌کانی کرتینراوه‌که‌ش باس ده‌که‌ین.

أ/ پاری یه‌که‌م : کرتانندی وشه (ئه‌رکه‌ ریزمانیه‌کان)

۱/ کرتانندی بکه‌ر

به‌کاره‌ینانی زمان دیارده‌یه‌کی گشتی یه، واته‌ بنه‌ما سیمانتیکی وریزمانیه‌کان له‌سه‌ر ئاستی نویسی وگفتوگۆی فه‌ری پێویستی به‌په‌یره‌وکردنی هه‌ردوو بنه‌مای سه‌ره‌وه‌یه، به‌لام شاعر خاوه‌نی (بوون) ی تایبه‌تی خۆیه‌تی و جاریکیت ئه‌م یاسایانه تاراده‌یه‌کی جوانکاری و شعریه‌تی به‌کارده‌هینیت. زۆریه‌ی رسته‌کانی کوردی رۆنانیکی ناوه‌وه‌یان هه‌یه، که به‌ بکه‌ر ده‌ستپه‌ده‌کات و به‌کردار کۆتایان دیت، ئه‌مه‌ش بۆهه‌ر زمانیک به‌شێوازیکی جیا ده‌رده‌که‌ویت. پیکه‌اته‌ی ریزمانی زمانی کوردی، به‌جۆریکه له‌رسته‌ی ئاسای هه‌والیدا (بکه‌ر) له‌پیشه‌وه‌ی رسته‌یه‌وه به‌مشێوازه ده‌رده‌که‌ویت

ئاسۆ رۆمانه‌که‌ی خوینده‌وه. V O S

ئاسۆ پیکه‌نی V S

به‌لام له‌کاتی چینه‌وه‌ی زمان و شاعر له‌ئهنده‌شیه‌ی شاعیراندا ده‌کریت خۆیان له‌م یاسای ریزمانیه‌ به‌دوو برگر و به‌شێوه‌یه‌کیتر به‌ئامانجی هونه‌ری شاعر به‌هۆنه‌وه. ((دروستبوونی ئاستی رووکه‌شی رسته‌کان ته‌نها به‌یاسای گواستنه‌وه ئه‌نجام نادریت، به‌لکو پرۆسه‌یه‌کی تری تیدا به‌شداره، که یاسای کرتانندی رسته‌کانه)). (ئه‌حه‌مه‌د: ۲۰۱۵: ۱۱۵)

له پیکهاتهی رسته دا هه میسه بکه رۆلی سه ره کی هه یه، هه رکاتیک باس له لابرینی بکریت، مه بهست له وهیه که ناو یان (جیناوه) لاده بریت، به لام به هوی گونجانندی بکه رو کردار له زمانی کوردیدا مۆرفیمیککی بهند که ده وری بکه ده بینیت جینگه ی بکه ره لادراوه که ده گرتیه وه. (ساله ح: ۲۰۱۰: ۱۲۱) له گه ل ئه وهی کرتانندن له شیعردا مه بهستی هونه ری وجوانکارییه، هاوکاریش ده کات بۆ زیاتر خێراکردن له گه یشتن به کۆتای. (قوباد) له هۆنراوهی (که مهری بیوه ژن) دا له کۆپله ی به که مدا ده لیت

رژایه ناو؛

له پی شه ونم .

باخچه ی مندا لان.

په نجه ره ی موزیک (کۆلانه شینه کانی مندالی: ۲۰۱۸: ۱۶۱)

ده بینین پیکهاته ی شیعره که به مجۆره یه

رژایه ناو؛

له پی شه ونم .

باخچه ی مندا لان.

په نجه ره ی موزیک

کردار + هاوه لکاری شوینی

گرپی (به رکار)

گرپی (به رکار)

گرپی (به رکار)

له کۆی شیعره که دا بکه دیارنیه و ئاماژه کانیشی ده رنه که وتوون، به لام خوینهر هه ست ده کات، که بکه ره که ی ماده یه کی شله و برۆچۆنیه تی نیشانه ی کۆی وه رنه گرتوه (بکه ری رسته ده توانریت ده رنه بریت و به رجه سه ته نه کریت، به مه رچی کۆنترۆلکردنی له لایه ن کرداره وه) (ساله ح: ۲۰۱۰: ۱۵۳) بۆیه ده بینین کاریگه ر کردار ژماره و چۆنیه تی وجۆری بکه ره که ده خاته روو. له هۆنراوه یه کیترا خوینهر به ئاماژه ی کۆی ده قه که بکه ره که ده دۆزیتیه وه و شاعیر ده لیت:

پی گوتم ده بارم..

به په له چه تریککی مۆرم کری.

پالتۆیه کی په مه پی بۆ ژنه که م.

که چی؛

کۆتر شه پقه یه کی نه کرده سه ری

دره خت بوتیککی له پی نه کرد. (کۆلانه شینه کانی مندالی: ۲۰۱۸: ۱۸۵)

به هوی کرداری (ده بارم) خوینهر ده زانیت بکه ری رسته که (باران) هه چونکه مه دلولی ده قه که، وشه کانی (چه تر، پوت، بارین) ئاماژه ی دۆخی باراناوی و سارده، به لام شاعیر بۆ مه بهستی هونه ر ناوی (باران) ی نه هیناوه، که جوانیه کی زیاتری به کۆی شیعره که به خشیوه. ده کریت بکه ری رسته گرپی یان ته نها جیناویک بیت و کرتیترابیت، له بهر مه ودا ی لیکۆلینه وه که نمونه ناخه ی نه روو.

١٢ / کرتاندنی کردار. (کار)

کردار به شیخی سهره کی پرسته سازی زمانی کوردییه، هه ندیکجار ده توانریت شوینی بگۆریت، یا خود دهرنه که ویت له ناو پرسته دا. به لام ئه وهی له شیعر دا مه به سه ته هۆکاره کانی جوانکاری و ده روونییه و ده بیته شیوازیکی کورت کردنه وه و کورتبری بۆگه پشتن به واتای کۆتای ده ق. له رووی هیزه وه کردار بۆ دوو جۆر دابهش ده کریت:

أ/ کاری ته واو. بریتیه له و کرداره ی که له گه ل بکه ردا دیت و پرۆسه یه کی تیادا ئه نجام ده دریت.

ب/ کاری ناته واو (په هیز) ئه و کرداره یه که له گه ل نیهادو هاوه ئناو نیکیدا (وه سف) دیت، لیزه دا وه سف زیاتر دهرده که ویت، نه ک پرۆسه یه کی کرداره کی.

○ کرتاندنی کرداری ته واو.

پرسته ی ئاسایی له زمانی کوردیدا به بی کردار نایه ت، واته کردار بنه پرتیکی سهره کی پرسته ی زمانه، شوینی کردار له پرسته ی زمانی کوردیدا به زۆری له کۆتای پرسته دی و که ره سه ته کانی تری پرسته چ سهره کی چ ناسهره کی ده که ونه پیش کاره وه. (په سول: ۲۰۰۷: ۲۶) به لام زمانی شیعر ی پابه ندی رتسا پرسته سازییه کان نابیت. شاعیر له هۆنراوه ی (په شمال) دا کردار کرتاندنی ته نجام داوه و ده ئیت

له کاکۆلی سپی من

و

له ئه گریجه ی ره شی تو

خیه تیک. (ژنیک له جنسی باران: ۲۰۱۹: ۸۰)

خوینهر له کاتی به رکه وتنی له گه ل ئه م شیعره دا راسته وخۆ، بیری ده چیت بۆلای کرداری (دروست ده که یه ن) که کرداریکی لیکدراوه له گه ل جیناوی (ین) ی کۆ بۆ که سی خۆمان ده گه رتته وه، به لام شاعیر له بهر دروست کردنی چاوه پروانی نادیار (ناچاوه پروانی) و جۆلانندی هزری وه رگر ئه م کرداره ی کرتاندوه، ئه مهش وه هاده کات، خوینهر خۆی ببیته به شیک له بونیا دنه ره وه ی په یکه ری شیعره که. له هۆنراوه یه کیترا کرتاندنی کرداری ساده ی کردوه و ده ئیت:

دوای مائناواییت . ،

نه میوه که تان تری گرت،

نه ژاله که تان گوول و

نه من ئارامی (باخچه کانی مه له ک تاوس: ۲۰۱۲: ۱۶۲)

له م هۆنراوه دا دوو کردار کرتانراون ئه ویش (گرت، ماوه) خوینهر به هۆی نیوه دیپی دووم ده زانیت که له دوای نه ژاله که تان گوول و (گرت) دیت چونکه له سه ره وه باس کراوه ژاله ش گوول ده گرت، له نیوه دیپی کۆتایدا (نه من ئارامی) پتیوستی به کرداری (ماوه) یه و ده بیته نه من ئارامیم ماوه. له رووی دارشته وه (مۆرفۆلۆژییه وه) جۆری کرداری لیکدراو ساده مان خسته روو، جۆری دارنراویش هیه، به لام به پتیوستی نازانین بیخه یه روو.

له زمانی کوردیدا هه موو رسته یه ک پنیوستی به کرداریکه جا ئیتر ده کریت (تهواو، ناتهواو) بیت کاری ناتهواو بۆهه رسی کاتی (رابردوو، ئیستا، ناینده) هه یه و (کرداری) بوون) تاکه کرداره، که ده توانریت بکریتته کۆمه له ی (به تال)) (ساله ح: ۲۰۱۰: ۱۳۹) کاری ناتهواو له سنی کاتی جیاوازا ده رده که ویت

بۆ رابردوو	بۆ کاتی ئیستا	بۆ کاتی داهاتوو
بوو	ه	ده بیت

ئه وهی زیاتر لاده بریت و ده کرتینریت (ه) یه که نیشانه یه بۆ کاتی ئیستا و زورجار ده لکیت به هاوه لئاوه وه ئه ویش له دۆخی تاکدایه، به لام، که رسته که کرا به کۆ ئه و جیناوی (ن) ده رده که ویت. شاعیر ده ئیت:

مائاوا

هه ور چاو به فرمیسک

باغ غه مگین..

با-ته زیو..

وه رزی مائاوا یی گه لاکان.. (باخچه کانی مه له ک تاوس: ۲۰۱۲: ۳۸)

ده بینین له هه رسی نیوه دیری سه ره تادا کرداری ناتهواوی (ه) کرتینراوه، ده بوو نیوه دیره کان به مجوره بو نایه.

هه ور چاو به فرمیسک

باغ غه مگینه

با-ته زیوه

وه رزی مائاوا یی گه لاکانه.

به لام شاعیر کرتانندی ئه نجامداوه، ئه مهش به هۆی ئه وهی، خوینهر چاوه رییت کرتانندی پرۆسه ی خه یالکردنه وهی لای وه رگر (خوینهر) دروست ده کات بۆته واو کردنی ئه و پارچه ی کرتینراوه. (السبت: ۲۰۱۸: ۶۵) هه ربۆیه شیعره که کرداری لبراو بدۆزیتته وه، چونکه هه رنیوه دیری بۆخۆی رسته یه کپیوو که پیک ده هات له نهیادیک وئاوه لئاویک وکاریکی ناتهواو.

۳/ کرتانندی به رکار.

به رکار به شیکی سه ره کی رسته یه له زمانی کوردیدا، له شیعره کانی (قوباد) دا له چه نندین جیگه دا کرتینراوه، واته له شوینی جیاوازا، له پیکهاته ی رسته و دیری شیعردا، له هۆنراوه ی (هایکۆکانی باران) دا له هایکۆی ژماره دوودا ئه م کرتانندی ده بینین وشاعیر ده ئیت.

ده میک بۆ په پوله دایده که نی،

ده می بۆ هه نگ.

بروای به فره ژنی ههیه-گول. (ژنیک له جنسی باران: ۲۰۱۹: ۵۹۷)

کرداری داکنندن کارنکی تپه پویه و پتویستی به بهرکار ههیه، به لام له ناو ئه م هایکویهی قوباددا نادۆزیته وه (نه هاتوه) به لام خوینهر به هوی (فره ژنی) تیده گات، که مه بهستی شهرواله و دواتر کاری جوت بوون. (العملیة جنسیة) یه. له بابه تی کرتاندنی بهرکاردا جوری کرتینراو زۆرن، وه کو (گری، جینا، ناوی ساده، ناوی دارپژراو). به لام به پتویستی نازانین به درپژی باسی بکهین و تنها ئامازه یه که به سه.

٤/ کرتاندنی نیهاد.

نیهاد بکه ریکی وه سف کراوه، واته کاری ئه نجام نه داوه، به لکو له رینگه ی هاوه ئناوو کارنکی ناته واوه، که ده درپته پال ناویک دروست ده کریت، شاعیر له هونراوه ی (قه نناص) دا ده لیت.

توقژنیک له هه ور.

ستراینیک له باران.

ستریژنیک له پرووبارو

که رویشک له شه ونم. (ژنیک له جنسی باران: ۲۰۱۹: ۲۵)

له هه موو نیوه دیره کاندایا وه سفکراو (یت) کرتینراوه، که نیهادی رسته کانه، واته کاتیک نیهاد ده ربکه ویت دیره هونراوه کان به مجوره ی لیدیت

توقژنیکیت له هه ور.

ستراینیکیت له باران.

ستریژنیکیت له پرووبارو

له هه ر نیوه دیره پیکدا (یت) لبراهه که ئابوریه له خه رچکردنی زیاده، چونکه خوینهر به بی هاتنی ئه م جیناوه، به هوی کوی وه سفه که وه ده زانیت که مه بهستی که سی یه که می به رامبه ره، بۆ (پیوانه ی هونه ری کرتاندن له هه ندیک ره گه زی زمانیدا رۆلی شتیاو زگه ری له نه هاتنیدا زیاتر درده که ویت تا کو ئاماده بوونی). (عارف: ۲۰۱۲: ۲۰۸) که واته ده رکه وتنی پارچه کانی رسته سازی هه میشه نابنه پتوه ری جوانی، به لکو لابرده و گۆرینی شوین ده ق ده رازینیته وه.

٥/ کرتاندنی ئامراز (به شی ناسه ره کی له رسته دا)

ئامراز به شیکی ناسه ره کیه له زماندا، چه ندین جوری هه یه، له وانه (ئامرازی لیکده رو ئامرازی په یوه ندی، نه ری، مه رچی) شاعیر ده توانیت ئه م ئامرازانه لابه ریت (بکرتینیت) به مه بهستی جوانکاری شیعی و له پرووی ئابوریکردنیشه وه به سوده، بۆیه لیره دا ((کرتاندن هینانی ده ربپینی که م و گشتگیره بۆبابه تی (باس) ی زۆر)) (محمد: ۲۰۱۳: ۱۱) بۆیه هه میشه له م کرداره دا جولاندنی هه زری خوینهر ده بیته یه کیک له ئامانجه کانی شاعیر و هه رگر ناچار ده بیت بۆدۆزینه وه ی ئه و بۆشاییه ی (کرتینراوه) دۆزینه وه ئه نجام بدات. (قوباد) له چه ندین شویندا ئامرازه کانی کرتاندوه، بۆزیاتر خسته نه روو چه ندین نمونه ده خه یه به ریاس.

أ/ كرتاندنی ئامرازی لیکدەر. شاعیرده ئیت:

له من بیزارتر،
 ئه وزه زده وئه بی ئومیدهیه،
 ده یانجار خۆی ده کیشیت به مینای
 په نجه ره که و
 غلۆر ده بیته وه خوارێ (ژنیک له جنسی باران: ۲۰۱۹: ۵۱۴)

پیویستبوو شاعیر له دوای ئه و زه زده وئه بی ئومیدهیه ئامرازی (که) ی به کار بهینایه بۆ توندو تۆنکردن په یوه ندی رسته سازی.
 واته کۆپله به مشیوازه ی لیده هات، کاتیک ئامرازه لیکدەر که وهریگریته وه.
 له من بیزارتر،

ئه وزه زده وئه بی ئومیدهیه،
 که ده یانجار خۆی ده کیشیت به مینای
 په نجه ره که و
 غلۆر ده بیته وه خوارێ

ب/ کرتاندنی ئامرازی په یوه ندی. (ناسه ره کی)

ئامرازی په یوه ندی به شیکه له تاکه رسته یه که، واته وه کو ئامرازی لیدەر نابیته هۆی په یوه ندی وپیکه وه به ستنی چهند رسته یه که، دیارترین
 ئامرازه کانی په یوه ندی (بۆ، به، له) یه، به لام ئیمه ته نها یه که دانه یان به پیویست ده زانین وده یخه یه نه روو. وه که له م هۆنراوه ی خواره وه دا
 دیاره، شاعیر ده ئیت:

دهستی شۆرکردۆته وه ناو رووبار،
 سه رقالی ماسیگرته،
 شه نگه بی، (باخچه کانی مه له که تاوس: ۲۰۱۲: ۲۵۰)
 پیویستی ده کرد له نیوه دیپری یه که مدا (بۆ) له دوای شۆرکردۆته وه بهاتایه واته به مجۆره بوایه (دهستی شۆرکردۆته وه بۆناو رووبار) به لام
 شاعیر کرتاندنی ئه نجامدا وه کرتاندنه که ئاوازی شیعره که ی ساف و سفت کردوه.

۶/ کرتاندنی هاوه ئناو.

هاوه ئناو له زماندا دوو ئه رکی هه یه، ئه وانیش ته واو که ری ناوو ته واو که ری کاری ناته واو (کاتیک له گه ل نهاد) دابیت ئه وه ئیمه مه به ستمانه
 کرتاندنی هاوه ئناو وه گرنگ ئه وه یه ئه رکه که ی بخه یه نه روو پیویستمان به وه نییه چهن دین جۆرێک بخه یه نه روو.
 له م هۆنراوه خواره وه دا لابر دنی هاوه ئناو ده بینین
 تۆ له نیوان قه فه سدا،

دانیسه

جاریک گوی له قاسپه ی که و بگره و

جاریک له چریکه ی که ناری (کۆلانه شینه کانی مندالی: ۲۰۱۸: ۲۸۷)

شاعیر له م هۆنراوه دا کرتاندنی له نیوان نیوه دپیری یه که مدا کردوه که ده بوو به مشیوازی خواروه بوایه

تۆ له نیوان دوو قه فه سدا

دانیسه

به لام هاوه ئناوی (دوو) لابراره، هۆنراوه که پینج کۆپله یه جگه له م کۆپله، که یه که م دانیه، له وانیترا هاوه ئناوی (دوو) هاتوه،
وه کو له نیوان دوو رووباردا، له نیوان دوو دره ختدا، هتد

۷/ کرتاندنی هاوه ئکار

هاوه ئکار هه میسه په یوه سته به کرداره وه و لایه نیکی روودانی (شوین، کات، چۆنیه تی، چهندیه تی) روون ده کاته وه، واته خوینهر به هۆیه وه
رونتر له شیوازی روودانی کرداره ئاشناده بییت. (قوباد) ئه م جوړه کرتاندنه شی کردوه، ئیمه هاوه ئکاری شوینی ده خه یه روو

لاوئیکی ((سنه یی))

ده م به خه نده وه،

سه رده که وئته،

سیداره (ژئیک له جنسی باران: ۲۰۱۹: ۶۸۵)

له م هۆنراوه دا (سه ر) کرتینراوه که واتای شوین ده گه یه نیت، واته ده بوو هۆنراوه که به مجۆره بوایه

لاوئیکی ((سنه یی))

ده م به خه نده وه،

سه رده که وئته،

سه ر سیداره

له رووی مه دلولی دهره کیه وه وه رگر له وه ده گات، که په تی سیداره هه میسه مروؤی ده خریتته سه ر به لام قوباد نه یو یستوه ئه م هاوه ئکاره
به کاربه نیت و پرنیک خه یال جوانی گه ران به وه رگر به خشی. له سه ر ئاستی تاکه وشه ش چهنان جوړیتری کرتاندن لای قوباد ده بی نیت،
وه کو کرتاندنی (به شیک له گری، به شیک له کاری ناساده، ته واکه ری به یاریده به شیک له هاوه ئناوی نیشانه) کرتاندن لای قوباد هه ندی کجار
سنوری به شه کانی ئاخوتن تیده په رینیت و ده گاته ئاستی کرتاندنی گری ورسته و نیوه دپرو دپیش، دیاره کرتاندنی هه ری هه له مانه چهنده
کاریگه ری له سه ر هونه ری هت و موسیقای شاعر هه یه هینده ش ئابوو ریکردنه له خه ر جکردنی وشه داو دووباره کردنه وه شیان خزمه تی لایه نی
هونه ری ناکات. وا له خواروه دیارترین جوړه کانی ئه م کرتاندنه ده خه یه به ریاس

پاری دووهم / کرتاندنی گری و دیپری شیعی

۱/ کرتاندنی گری // له مجۆره ی کرتاندندا باس له ئه رکی ریزمانی ناکریت ته نها شوینی کرتاندنه که ده خه ی نه روو. گری له زماندا به م یاسایه دروست ده کریت

ده رخراو + ی + ده رخه ← دۆخی ئاسایی
 ده رخراوه + ه + ده رخه ← دۆخی ناسراوی گری
 دیاره ئه رکی ریزمانی گری هه مان ئه رکه کانی ناو له رسته دا.
 شاعیر له بهر به ده سه تهینانی جوانکاری و کورته پری ئه م هونه ره ده کات.
 له هۆنراوه ی (ماندووم) قوباد ده ئیت:
 تۆ

له وسه ری گۆی زهوی و
 من
 له مسه ر
 به شوین تارماییه کی تۆدا
 وئیل

وه کو ده بینین پئویستبوو له دوای وشه ی له مسه ر گری (گۆی زهوی) به اتایه، به لام ئابووریکردنی وشه وایکردوو قوباد ئه م گری نه نوسیت، له کاتیکدا نوسی نی هیچ جوانییه ک به ده قه که نابه خشی.

۲/ کرتاندنی نیوه دیپری //

شاعیر بۆبیزا نه بوونی خوینه رو شیعی رییه ت بوونی ده قه کانی پئویستی به ئابووری کردن هه یه، که ئه مه بۆخۆی لای خوینه ر، جۆریکه له گه ران و سه رنج بۆکه ره سه ته و پارچه ی کرتینراو ون بوو. پیچه وانه ی ئه مه ش، که دووباره کردنه وه ی دیپه چیژی هونه ری زیاتر ده که ن، به لام وه ک کرتاندن نییه، چونکه له کرتاندندا هه میشه ئامانجیکی هونه ری ده رده که ویت به لام له دووباره کردنه وه دا ره نگه ببیته باریکی قورس و لاواز به سه ر ده قه که وه.

له هۆنراوه ی (پۆژوو) قوباد به دیدگاو بیریکی ره خنه یی باس له جیاوازی ژبانی مه لیکه کانی عه رب و ده وئه ته هه ژاره کان ده کات و ده ئیت:

ئه و ئیواره یه ی میریکی سعودی
 فتاری به؛
 برنج و
 قه ل و
 نانی تیری و
 خورماو
 باقلاوه و

سهلهت و

ماستاو و

محلههه و

گوپز و

فستق و

ههنگوین و

گیلاس و

سیو و

لوقمه قازی، کردهوه؛

منداله موسلمانه کانی سۆمال،

لهبرسان دهمرن (ژنیک لهجنسی باران: ۲۰۱۹: ۳۱۹)

لهدوای کوئا نیوه دپیری ریزکردنی خواردنه کانی میر، که ئه وپه ری خوشبهختی پیشان ده دات وینه یه کی پیچه وانه و چاوه پروان نه کراو دیت پیویستی ده کرد له نیوان ههردووکیاندا نیوه دپیری (هه ر ئه وئیاوه یه) دابنرایه، به لام قوباد ئه م کاره ی نه کردووه، که خزمه تی قوئی وجوانترکردنی وینه و بیره په خنه یه هونه ریه که ده کات، چونکه ئیاوه ی به ربانگ ساتیکی کورت ومردنی سۆمالیه کان ماوه یه کی درپژه، لپره شه وه خوینه ری شاره زا ههست به شیعریه تی ده ق زیاتر ده کات.

۳/ کرتاندنی رسته.

له شیعردا مه بهست له رسته، دپرو نیوه دپیری شیعریه، چونکه پیکهاته ی ئه مانه ریزوئیکی رسته ی ته وای نیودپیره کان نیبه و ده کریت نیوه دپیریک ته نها وشه یه ک بیت و نیوه دپیریکی تر رسته یه کو زیاده یه کیش بیت، ئه مهش ده رخه ری ئه وراستییه یه، که شیعری نوی دپیره کانی له پروی برگه وه وه ک یه کنین. رسته ش به دیدی ئیمه پیکهاته ی (S+O+V , S+V) یه. قوباد له هۆنراوه ی (نوستن له ناو رژاندا) کرداری کرتاندنی رسته ی کردووه و له دوا کوپله یدا ده لیت:

ته نیا من وتۆ...

ده نا،

زه رده زیره ش، مالی هه یه. (ژنیک لهجنسی باران: ۲۰۱۹: ۶۵)

له نیوه دپیری یه که مدا قوباد رسته یه کی لابر دووه، که ده بوو بلت

ته نیا من وتۆ مالمان نیبه

ده نا،

زه رده زیره ش، مالی هه یه

لهرووی رسته سازیشهوه کرتینراوه که بهمشیتوازهی خوارهوهیه

مال: ناوه ، بهرکاره.

مان: جیناوه، بکه ره.

نییه: کاری تهواوی تینپه ره، چونکه بوخواه ندریه تی هاتوه.

کهواته به یاسای S+O+V رسته که دروست ده کریت وشاعیر له بهر دووباره نه بوونه وه ئاماژهی پینه کردوه، چونکه له کوئا نیوه دپیدا بهروونی ده رده کهویت، ئەمهش بوخوی جوانی زیاتری به شیعره که بهخشیوه.

٤/ کرتاندنی دیری شیعری //

هه ندی کجار هاتی دیری شیعیر خزمهت به دهق ناکات ودهبیته باریکی گران به سهر شیعره کهوهو خوینهر توشی بیزاری دهکات، به تایبه تی دووباره کردنه وهی رسته، ئەگه به شدارنه بیت له پراکیشانی خوینهر بوچیزیکی هونه ری ونه یخاته خه یالی گه پان ودوزینه وه ((کاریگه ری کرتاندن خوی نمایش دهکات له دروستکردنی ههستی پکردنی ناچاوه روانی، ئەوهش دهبیته سه رچاوهی وزه ی بیر لای وه رگر بو خه یانکردن وگه پان بو مه بهستی کرتاندنه که)). (رباعه: ٢٠٠٥: ١٠٢)

له هونراوهی (دابەشکردنی خیانهت) دا ئەم جوهری کرتاندن دهبینین، قوباد ده لیت:

حیزبه کان به شه ر دین،

له سهر؛

بیری نهوت.

مناره ی ئالتونی.

له سهر ئەوه دره ختانه ی گه لاکانی

کورسین (کوئانه شینه کانی مندالی: ٢٠١٨: ٥٥)

شاعیر کرتاندنی دیری شیعری کردوه له وهی بلێ

حیزبه کان به شه ر دین

له سهر

مناره ی ئالتونی

شاعیر له نیوه دیری سه ره تا ئەوهی نوسیوه وه له کوئا نیوه دپیشدا ده لیت

له سه ره ئەوه دره ختانه ی گه لاکانی

کورسین

کهواته شهري حيزب لهسه (نهوت، منارهى ئالتونى، كورسى) يه كرتاندى ئەم دېرە كورتېرى جوانكارى ئاوتتەى كۆى كۆپلە كە كوردووه، ئەگەر دېرە كە بنوسرايه دەبو لاسەنگى ولە جوانى شيعرە كەى كەم دە كردهوه. كرتاندىنە كان لە شيعردا وه كو شتياوزى گفتوگو نيه، بەلكو بابەتېكى خوديهو لە شاعيرنېكەوه بو يە كېكىتر لە پرووى جوړو ژمارهوه لە گۆراني هەميشە يدايه.

ئەنجام.

ئەنجامە كانى توژيئەوه كە لەم خالانەدا دەخەينه پروو:

- ۱- لادان يە كېكە لە بنەماكانى بوون بە شيعرى هەردە قىك، ئەمەش بابەتېكى هونەريەو پيوستى بە شارەزاي نوسەر (شاعير) هەيه، بو ئەوهى دەقتېكى هونەرى بنوسيت.
- ۲- كرتاندىن كەباسى ئەم توژيئەوهيه، بەشېكە لەلادانى پېكەتەى و دەقى شيعرى ئەدەبى هاوچەرخ بەبى ئەم جوړە تەكنيكە سىستى و ناھونەرى پيوەديارە.
- ۳- قوبادى جەليزادە وه كو شاعيرنېكى نوئى و زياتر سودى لە تەكنيكە هونەريە كان بينيوه، وه كو لادانى پېكەتەى و واتاى. كرتاندىن ش كاتيك دەبئتە هونەرى جوانكارى و سەرنج راکيئشان لەدەق و لای خوئنەر دروست بكات. ئيمە گرنگترين جوړە كانى لادانى پېكەتەى (كرتاندىن) مان لای قوباد خستوو تە پروو.

سەرچاوه كان

يەكەم/ بەزمانى كوردى

- ۱- ئيبراهيم، محمد عبدالكريم (۲۰۱۲) پېكەتەى زمانى شيعرى لە روانگەى رەخنەى ئەدەبى نوئە، چاپخانەى موكریان، هەولير.
- ۲- بەكر، محمد (۲۰۰۴) پەخشانى كوردى، چاپخانەى وهزارەتى پەروەردە، هەولير.
- ۳- حەمەد، عەبدووللا خزر (۲۰۱۸) ديوانى مەحوى ليكۆئينه وهيه كى شتياوزگەرى چاپى چوارەم، تەفسير بو چاپ و بلاوكردنەوه، هەولير.
- ۴- حسين، جەبار ئەحمەد (۲۰۰۸) ئيستاتىكاى دەقى شيعرى كوردى كوردستانى عىراق، ۱۹۵۰- ۱۹۷۰، دەزگای چاپ و پەخشى سەردەم.
- ۵- سائح، دەروون عبدالرحمن (۲۰۲۱) ئيكۆنوئى لە ئاستە كانى زمانى كوردیدا، چاپخانەى هاشم، هەولير.
- ۶- ساير، پەريز (۲۰۰۶) رەخنەى ئەدەبى كوردى و مەسەلە كانى نوئىكردنەوهى شيعر دەزگای ئاراس، هەولير.
- ۷- سارتەر، ژان پۆل (۲۰۰۹) ئەدەب چيه؟ وهريگيرانى مستەفا غەفورى، چاپخانەى خانى، دەوك.
- ۸- عەبدووللا، عەبدوولسەلام نەجمەدين (۲۰۰۸) شىكردنەوهى دەقى شيعرى لە پرووى زمانەوانيهوه، چاپخانەى حاجى هاشم، هەولير.
- ۹- عەبدووللا، ئيدريس (۲۰۱۳) شتياوزگەرى لادان، چاپخانەى لەريا، سلماى.
- ۱۰- عەبوزەيد، سانیا جەبار (۲۰۱۹) جەگهۆرينا كەرستان درستی ((گۆفەرا بەهدىنى)) سەنتەرى زاخو بو فەكۆلين.
- ۱۱- كانەبى، دلپرسادق (۲۰۰۹) هەندى لادانى زمانى لای سى شاعير نوئىخووزى كورد، چاپخانەى خانى، دەوك.
- ۱۲- كوئين، جان (۲۰۰۸) بونياتى زمانى شيعرى، وهريگيرانى، ئازاد عەبدوولواحد، چاپخانەى ئارابخا، كەركوك.
- ۱۳- گەردى، عەزیز (۱۹۷۹) رەوانىيىزى بەرگى سى يەم، واتاناسى
- ۱۴- مەحمود، ئازاد ئەحمەد (۲۰۰۹) بونياتى زمان لە شيعرى هاوچەرخى كوردیدا چاپخانەى ئارابخا، كەركوك.
- ۱۵- مصطفي، موحسن ئەحمەد (۲۰۱۳) بەهارى رەوانىيىزى، چاپخانەى نارين، هەولير.
- ۱۶- فەتاح، محمد مەعروف (۲۰۱۰) ليكۆئينه وه زمانەوانيهوه كانم، چاپخانەى رۆژھەلات، هەولير.
- ۱۷- يەعقوبى، عەبدوولخالق (۲۰۰۵) دەنگى بلورينى دەق، چاپخانەى راز، سلماى.

نامەى زانكۆى بلاونه كراوه / كوردى

- ١- ئەحمەد، سىروان سمىن (٢٠١٥) دروستەى سىنتاكس لە شىوہ ئاخاوتنى كەركوكدا، نامەى ماستەر، زانكۆى سلمانى.
- ٢- بەگىخانى، ئاواز ھەمە صدیق (١٩٩٦) رىزىبوونى كەرەستە لەزمانى كوردى دا، نامەى ماستەر، زانكۆى سەلاحەدىن.
- ٣- ھەمە سائح، دلاوەر ئىبراھىم (٢٠١٥) شىعريەت لەدەقەكانى (ئەنوەر قادر محمد) دا، نامەى ماستەر، زانكۆى سلمانى.
- ٤- رەسول، خەسرۆ ئەحمەد (٢٠٠٧) بەرگار لەزمانى كوردیدا بە پى رىيازى فۆرمى (شكىلى)، نامەى ماستەر، زانكۆى سەلاحەدىن.
- ٥- رسول، صلاح حونىز (٢٠١٣) پرنسىپى ئابورىكردن لە زمانى كوردیدا لەروانگەى تىۆرى دەستەلات و بەستنهوہو بچوكترين پروگرامدا، نامەى دكتورا، زانكۆى كۆيە.
- ٦- عەلى، بەكر عومەر (١٩٩٢) بەستن و كرتاندن لە زمانى كوردیدا، نامەى ماستەر، زانكۆى سەلاحەدىن.
- ٧- عەبدووللا، عەبدولسەلام نەجمەدىن (٢٠٠٧) شىكردنەوہى دەقى شىعرى لەرووى زمانەوانىيەوہ، نامەى ماستەر، زانكۆى سەلاحەدىن.
- ٨- عەبدووللا، گۆنا عومەر (٢٠١٣) دروستەى زانىارى لەزمانى كوردیدا نامەى ماستەر، زانكۆى سەلاحەدىن.
- ٩- قادر، كاروان عومەر (٢٠٠٦) رستەى باسەند لەزمانى كوردیدا، نامەى ماستەر، زانكۆى سلمانى.
- ١٠- مىرزا، ئافان عەلى (٢٠٠٨) چىنى دەقى لەشىعەرەكانى نالى دا، نامەى دكتورا، زانكۆى سلمانى.

گۆفار / كوردى

- ١- ئەعزەمى، مراد (١٣٨٠) شىعر و لادان لە فۆرمى زمانى گۆفارى سروە، ژمارە ١٨٢.
- ٢- عبدالله، مەھاباد كامى و أحمد تەلار سالار (٢٠١٩) كوردەى كرتاندن لە سىنتاكسى زمانى كوردى و عەرەبىدا، گۆفارى زانكۆى گەرميان ژمارە ٦.
- ٣- كاكى، ھەمەنورى و محمد، شەيدا رەشىد (٢٠٢٠) شىوازى شىعرى بىكەس لە ئاستى پىكھاتەيىدا، گۆفارى زانكۆى گەرميان ژمارە ٦ خوولى دووہم.
- ٤- فەرھادى، ساجدە عەبدووللا (٢٠١٥) شىكردنەوہى سىنتاكسى پەندى پىشىنان، گۆفارى زانكۆى راپەرین، ژمارە ٥.
- ٥- محمد، عبدالقادر ھەمەمىن و عالى، بكر محمد (٢٠١٤) لادانى شىعرى، گۆفارى زانكۆى راپەرین، ژمارە ١.

سەرچاوە بەزمانى عەرەبى / كات

- ١- أبوديب، كمال (١٩٨٧) فى الشعرية، المؤسسة الابحاث العربية بيروت، لبنان.
- ٢- إسماعيل، سعدون محسن (٢٠١٩) الانزياح فى شعر السياب. دارغيداء لنشر وتوزيع، عمان.
- ٣- خليل، عودة (١٩٨٥) التطور الدلالي بين الغه الشعر و لغه القرآن الكريم مكتبة، الزرقاء.
- ٤- ربابه، موسى (٢٠٠٠) جماليات الاسلوب و التلقى، مؤسسە حمادة للدراسات الجامعية، الاردن.
- ٥- سىبويه (١٩٩٦) الكتاب، ترجمة، عبدالسلام هارون، دارالعلم القاهرة ج ١.
- ٦- عبدالمطلب، محمد (١٩٨٤) جدلية الافراد والتركيب فى النقد العربى القديم مكتبة الحرية الحديثة (----).
- ٧- كوهن، جان (١٩٨٦) اللغة الشعرية، ترجمة محمد والى و محمد العمري دار توبقال لنشر، بلقدير، مغرب.
- ٨- مطلوب، أحمد (١٩٨٧) بحوث القوية، دار الفكر، عمان.
- ٩- مهلىنية، جورج (١٩٩٩) الاسلوبية، ترجمة، بسام بركة المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر وتوزيع، بيروت.
- ١٠- ويس، أحمد محمد (٢٠٠٥) الانزياح من منظور الدراسات الاسلوبية المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر وتوزيع، بيروت.

نامەى ماستەر و دكتورا / بە عەرەبى

- ١- أسية، ابن قايد (٢٠١٧) الانزياح التركيبى فى ديوان الھب المقدس لمفدى، رسالة ماجستير، جامعة عبدالرحمن ميرة-بجاية.

- ٢- الرواشدة، أميته عبدالسلام (٢٠٠٢) رسالة ماجستير، جامعة مؤتة، سوريا.
- ٣- النوري، أحمد غالب (٢٠٠٨) أسلوبية الانزياح في النص القرآني رسالة دكتورا، جامعة مؤتة، سوريا.
- ٤- العولي، فيصل حسان (٢٠١١) التكرار في الدراسات القديمة بيت الالهة والمعاصرة رسالة ماجستير، جامعة مؤتة، سوريا.
- ٥- بدره، بن صغير (٢٠١٧) ظاهرة الانزياح في قصيدة الأبواب للشاعر أحمد مطر، رسالة ماجستير، جامعة عبدالحميد ابن باديس مستغانم، جزائير.
- ٦- بن زياد، عبدالقادر (٢٠١٢) جمالية الانزياح في القرآن الكريم رسالة ماجستير، جامعة ابى بكر بلقايد-تلمسان، جزائير.
- ٧- بولحواش، سعاد (٢٠١٢) الانزياح بين عبدالقادر الجرجاني و كوهن رسالة ماجستير، جامعة العاج لخضرياته، جزائير.
- ٨- حورية فغلول (٢٠١٥) شعرية التجاوز والانفتاح لدى محمد بنيس رسالة ماجستير، جامعة السانيا وهران.
- ٩- سعيداني، النعاس (٢٠١٨) الانزياح في الشعر العربي الحديث، أميل دنقل و محمود درويش غوذجا، رسالة دكتورا، جامعة جيلالي ليابس، جزائير.
- ١٠- سلماني، فاديا محمد (٢٠١٢) الانزياح الدلالي في ديوان ((الشد على أياديكم)) للشاعر توفيق زياد، رسالة ماجستير، جامعة تشرين. سوريا.
- ١١- سلمان، فاديا محمد (٢٠١٢) الانزياح الدلالي في ديوان ((أشد أياديكم)) لشاعر توفيق زياد، رسالة ماجستير، جامعته تشرين، سوريا.
- ١٢- سليم، مروة محمد (٢٠١٠) الانزياحات التركيبية في شعر محمود حسن إسماعيل، جامعة اليرموك.
- ١٣- سويلم، مختار (٢٠١٠) التكرار اللفظي في شعر النقائص جريير والفرزدق رسالة ماجستير، جامعة ورقلة.
- ١٤- عارف، مريم طة (٢٠١٢) الانزياحات الاسلوبية في شعر محمد بنيس رسالة دكتورا، جامعة اليرموك، العراق.
- ١٥- عبدالعزيز، ريم عزت (٢٠١٨) الانزياح الاسلوبي في شعر المثقب القيدى رسالة ماجستير، جامعة ال البيت العراق
- ١٦- عبداللطيف، دانا (٢٠١٢) شعرية انشر طوقا العمالة أنوذجا رسالة ماجستير، جامعة شرق الاوسط.
- ١٧- كلثوم، بركاني (٢٠١٧) شعرية الانزياح في القصيدة الجزائرية المعاصره ١٩٨٠- ٢٠١٠، رسالة دكتورا، جامعته ابن مهدي أم البواقي.
- ١٨- محمد، إحسان عبدالله (٢٠١٦) التقديم و التأخير في سورة الاسراء رسالة ماجستير، جامعة مؤتة، الاردن.
- ١٩- محمد، سنا عبدالرحيم (٢٠١٣) الحذف في النصف الثاني من القرآن الكريم رسالة دكتورا، جامعة أم درمان الاسلامية، جزائير.
- ٢٠- يسرى، سكراف (٢٠٢٠) شعرية الانزياح في ديوان (صمت السنين) لبشرى زروال، رسالة ماجستير، جامعة خضير بسكرة.
- ٢١- يوسف، محمد على (٢٠١١) الانزياحات الاسلوبية في سور العواميم. رسالة دكتورا، جامعة اليرموك.

رؤننامه و گوڤار / به عه ره بي

- ١- السبت، عبدالرحمن أحمد (٢٠١٨) ظاهرة الانزياح في شعر البارودي مجلة الادب والعلوم الانسانية، عدد ٨٦.
- ٢- عبدالرحيم، عبدالوهاب عبدالله (٢٠١٠) الانزياح في الادب الصوفي گوڤارى زانكروى سلماني، به شى B ، ژماره ٢٨.
- ٣- سلمان، اوراس (٢٠٢٠) الانزياح في كتاب فصل الكلاب على كثير ممن لبس الثياب، مجلة بابل للعلوم الانسانية المجلد ٢٨، عدد ٥.

سه رجاوهى فارسى / گوڤار

- ١- ويسى، الخاص و عباس زاده، فرنگيس (١٣٨٥) بررسى گونه هاى هينجار گريزى زباني و بسامد وقوع أن ها در شعر سمين بهبهاتى فصلنامه، زيباشناسى أدبي، سال سيزدهم، شماره ٢٩.